

พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์

พระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ ซึ่ง เป็น พระราชพิธีคู่กับตาม จันทรคติกาล
ใน ปีนี้ เริ่ม ต้น ตั้งแต่วันที่ ๑๓ มีนาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็น
วันเจริญ พระพุทธมนต์ตั้ง น้ำวง ค้าย เป็น ต้นไป ทรง พระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการ พระราชพิธีนี้ใน พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ตามเคย

วันที่ ๑๓ มีนาคม ร.ศ. ๑๓๐ เวลาเย็น พระสงฆ์ซึ่ง ดำรงสมณศักดิ์
๒๐ รูป มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาอริยญาณวโรรส
เป็น ประธาน ได้พร้อมใน พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เวลาห้าค่ำเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออก พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ทรงจุดเทียน เครื่องนมัสการ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
อริยญาณวโรรส ถวายศีล ทรงศีลแล้ว ทรงจุดเทียน รูปที่โต๊ะ พระ
นิรันตรายแลที่ พระแท่น มณฑล แลที่โต๊ะ พระสยามเทวาธิราช พระสงฆ์
เจริญ พระพุทธมนต์ หม่อมเจ้าที่จะ เกษากันต์ พัง พระสงฆ์สด พระ
พุทธมนต์ อยู่ใน พระสูตร ๑๓ องค์ คือ หม่อมเจ้าชายวงศ์อดิศร์ หม่อม
เจ้าหญิงถาวรรัตน์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นอดิศร์ อดุมเดช ๒
หม่อมเจ้าหญิงพงษ์พิศมัย หม่อมเจ้าชายนรนาถ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ

เดิม ๒๘ หน้า ๒๗๕๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐

กรมหมื่น พรหมวราณฤกษ์ ๒ หม่อมเจ้า ตโมสร เกษม ใน พระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น ทิวากรวงศ์ ประวดี ๑ หม่อมเจ้า ชาย
วิศศักดิ์ วิบูลย์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุน สรรพดิถี ประสงค์ ๑
หม่อมเจ้าหญิง วิดัยกัญญา หม่อมเจ้าหญิง สุชาติมาณี ใน พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระ เทเวธวัชโร ประการ ๒ หม่อมเจ้าหญิง บรรเจิด
วรรณวรางค์ ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์ ๑
หม่อมเจ้าหญิง มารยาทรกตยา ใน พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรง
ราชานุภาพ ๑ หม่อมเจ้าหญิง สุรีประภา ใน พระเจ้าพี่ยาเธอ กรม
หมื่นราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ๑ หม่อมเจ้าชาย วรพงษ์ พัฒนา หม่อมเจ้าชาย เดฟ
จิตรจ่าง ใน พระราชวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าสุทัศน์ภาทร ๒ รวม ๑๓
องค์ ใน ขณะ พระองค์เจ้าเจิญ พระพุทธมนต์ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ประทับ มีพระราช ดำรัส ด้วย พระบรมวงษานุวงศ์ แด ข้าทูลดอง ชุด
พระบาท เมื่อ พระองค์เจ้าเจิญ พระพุทธมนต์ จบ แล้ว ประทับ มี พระ
ราช ดำรัส กับ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม พระยาวชิรญาณวโรรส
สักครู่หนึ่ง แล้ว ประทับ พระราช บัดดงัก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ถวายเป็น อธิเบก กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ ถวาย พระพรดา แล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น เวลาค ๒ ทุ่มเศษ ใน วัน นี้ พรหมณ
ไต่ตั้ง พิธี โดยคำสดศรี ที่ หอ พระราชพิธี กรม

วันที่ ๑๔ มีนาคม พระองค์เจ้าเจิญ พระพุทธมนต์ วัน นี้ แดพระ

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๓
ครุคู่สอด พระพิธีธรรม ที่ได้เจริญ พระพุทธมนต์ใน ค่ำวันนี้ แด่คือ
ไป รอม ๖๘ รูป รับพระราชทานฉน์ เวลาเช้า ๔ โมง ๑๙ นาที
๕๒ วินาที เป็น ปฐมฤกษ์ พระบาท ส้มเต๋อ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออก
พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียน เครื่อง นมัสการ ทรงศีล แล้ว
ทรงจุดเทียน ทอง ทรงตั้ง ด้ายอาชิสฐาน แล้ว ถวายเทียน นั้น แด่ ส้มเต๋อ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจุดเทียนไชย พระ
สังฆสังฆคณา จตุเทียนไชย พราหมณ์ เป่าสังข์ กรมแสงใน ชั้นไม้
บันฑิตาจารย์ ชาว ประโคม ๆ ซ้องไชย แตรสังข์ พิณพาทย์ดุริยดนตรี

พระบาท ส้มเต๋อ พระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียน ที่โต๊ะ พระนิรันตราย
แต่ที่โต๊ะ พระสยามเทวาธิราช พระสังฆสังฆคณา พรพระแก้ว ทรงถวาย
เครื่องเสวย แด่ ส้มเต๋อ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
พระบรมวงษานุวงศ์ ทรง ประเคน ส่วน พระครู แด่ พระพิธีธรรมเจ้าพนักงาน
ประเคน พระสังฆรับพระราชทาน ฉน์แล้ว ส้มเต๋อ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ถวายถาดอนุโมทนา กรมหมื่นชินวรวิริยวัฒน์ ถวายอดิเรก พระพิณธรรม
ถวายพระพร ถาแล้ว พระบาท ส้มเต๋อ พระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียน เครื่อง
กระบะมุก บูชาธรรมที่ เตียง พระสังฆคณาแล้ว เวลาเช้า ๕ โมงเศษ
เสด็จขึ้น พระราชาคณะ นั่งปรกอยู่ บน อาคัน ที่ เจ้าพนักงาน จัดตั้งไว้ข้าง
เตียง พระสังฆคณาถาวร ข้างผนังด้านเหนือมี ราชบัณฑิต นั่งชาวส่วนเสด็จ

เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐

ถือสายสัญญาณอยู่ข้างอาคาร พระพิธีธรรม ๔ รูปขึ้นเตียงเริ่มสวดภาณวาร
ต่อไป พระราชาคณะ จะได้ผลัดเปลี่ยนกันนั่งปรก แต่พระพิธีธรรมจะ
ได้ผลัดเปลี่ยนกันสวดภาณวารไปตลอดงาน พระราชพิธี วันที่เวลาดำ
ท่อมเศษ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุน
สรรพสิทธิประสงค์ เสด็จมาที่กระทรวงวัง ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
เทียนต่าง ๆ พระสงฆ์เจริญ พระพุทธรูปนมัสการ หม่อมเจ้าที่ จะ เกษากันต์
ฟัง สวด พระพุทธรูปใน พระสุทธ

วันที่ ๑๕ มีนาคม เวลาเช้า เจ้าพนักงานได้จัดอาหารเลี้ยง พระสงฆ์
ที่ สวดภาณวาร ทั้ง เข้า แดงเพด เวลาค่ำท่อมเศษ ทรง พระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนสรรพสิทธิประสงค์ ทรงจุด
เทียนเครื่องนมัสการ แดเทียนต่าง ๆ พระสงฆ์เจริญ พระพุทธรูปนมัสการ
หม่อมเจ้าที่ จะ เกษากันต์ ฟัง สวด พระพุทธรูปเหมือน วัน ก่อน ๆ

วันที่ ๑๖ มีนาคม เวลาเช้าเจ้าพนักงานได้ตั้งโต๊ะเก้าอี้เรียงไว้ หน้า
อาคาร สงฆ์ เจริญ หม่อมเจ้าที่ จะ เกษากันต์นั่ง ณ เก้าอี้ ภูษามาตา
แบ่ง เกษาเป็น ๓ ส่วนไว้ ครั้นใกล้พระฤกษ์ พระบาท สมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ทรงเครื่อง ครึ่ง ยศ ทหาร บก ทรง ประดับเครื่อง ราชอิสริยาภรณ์
เด็จฯ ออก พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ทรง
ศีลแล้ว ได้เวลาพระฤกษ์เข้า ๒ โมง ๔๙ นาที ๑๙ วินาที ไหร
ถัน ฆ้องไชยให้สัญญาณ พระสงฆ์สวดไชยมงคลคาถา พราหมณ์เป่าสังข์

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๕

กรมแสงในชั้นไม้ต้นทหาร ขาว ประโคม ๆ แคร่ สังข์ พิณพาทย์ดุริยดนตรี
พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ทรง หลั่ง น้ำ พระมหา สังข์ พระราชทาน
แล้ว ทรง จรด กรวย ไกร กรรमित เกษากันต์ หม่อมเจ้า องค์ ด้วง แล้ว
โปรดให้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม พระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
ทรง จรด กรวย ไกร กรรमित แล้ว ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระ
ราชทาน กรวย ไกร แด่ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง นคร
สวรรค์ วรพินิต เจ้าฟ้ากรมหลวง พิศณุโลกประชานารถ ซึ่ง พระ
ชั้นษา สมควรที่จะได้ ทรง จรด กรวย ไกร กรรमितได้เป็น ปฐม ทรง จรด
กรวย ไกร กรรमित แด่โปรดเกล้า ฯ ให้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ ที่เป็น
พระบิดาของ หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์นั้น ทรง กรวย ไกร สับเปลี่ยนกัน พอ
ครบแล้ว เจ้าพนักงาน ภูษามาตาได้ เจริญ เกษาค่อไปเสร็จแล้ว พระ
สังข์ถวาย พร พระ ค่อไป หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์ออกไป ตรง น้ำ ที่ เขา
ไกรลาศ คีตา ด้าน ดอนตก เคียง ไต้ แห่ง พระที่นั่ง ดุสิตมหา ปราสาท พระ
บาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว เสด็จไป ประทับ ที่ ซาลา เมื่อ หม่อมเจ้า ตรงน้ำ
ที่ เขาไกรลาศ แล้ว ขึ้น ยิง ที่ แท่น ตรง พระบาท สมเด็จพระเจ้า อยู่หัว พระ
ราชทาน น้ำ พระพุทธรูป แล้วโปรดเกล้า ฯ ให้ พระบรมวงษานุวงศ์
ประทาน น้ำ พระพุทธรูป แด่ ข้าราชการ ผู้ ใหญ่ ถวาย น้ำ พระพุทธรูป
ตรง ค่อไป พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ขึ้น ใน พระที่นั่ง ดุสิตมหา
ปราสาท ทรง ถวาย เครื่อง เสด็จ สมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์เธอ กรมพระยา

เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐

วชิรญาณวโรรส พระบรมวงษานุวงศ์ทรง ประเคน คอไป พระสงฆ์
รับ พระราชทาน ฉันทน์ ทรง จุดเทียน ที่โต๊ะ พระนิรันตราย แล ที่โต๊ะ พระสยาม
เทวาธิราช เมื่อ พระสงฆ์ ฉันทน์ แล้ว ทรง จุดเทียน รูป เครื่องสังเวท ที่ หน้า
โต๊ะ พระสยามเทวาธิราช แล้ว ประทับ พระราช บัดดังกุ่มชเหนือ พระ
พิมพ์ธรรม ประกาศ เทวดา ตาม ธรรมเนียม หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์ แดง
องค์ใหม่ มา นั่งเก้าอี้ อยู่หน้าพระสูตร เมื่อ พระพิมพ์ธรรม ประกาศ เทวดา
จบแล้ว พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้าอยู่หัว ประทับ พระราช บัดดังก้อย่างเดิม
ทรง หดง้า พระมหาสังข์ แด ทรง เจิม หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์ ทั้ง แล้ว ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์ ทั้ง ๑๓ องค์ ทรง
ประเคน สบง หมาก พลุ รูปเทียน แก่ พระสงฆ์ ทั้ง แล้ว พระสงฆ์ ถวายยถา
อนุโมทนา ถวาย อติเรก ถวาย พระพรดา แล้ว เสด็จ ขึ้น เวลา เข้า ๔ โมง
๔๕ นาที

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ เจ้าพนักงาน ได้ตั้ง บายศรี แก้ว ทอง เงิน
พราหมณ์ เบิก แว่น เวียนเทียน ส้มโกลง หม่อมเจ้าที่ เกษากันต์ ใน พระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณ แดเจิมจุรณ ตามวิธี

ครั้น เวลา ค่ำ ทุ่มเศษ พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ออก พระ
ที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาท เจ้าพนักงาน เติร ขบวน แห่ง พระ สงฆ์ พระบรมวงษา
นุวงศ์ พระราชาคณะ พระครู คู่ สวด พระพิธีธรรม พร้อม ด้วย บัณฑิต
ฤกษ์ มหาไชย มหาจักร มหาบราษยุค กับ ทหาร ที่ จะ ยิง มิน แต่ หน้า

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๗

ชาลาข้าง หอ พระสมุทรนิเวศน์ เข้า ประชุมมานไชยศรี เดียวไป สู่หน้าพระ
ที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์ ขึ้นไป นั่งบน อาสน์สงฆ์ใน พระที่นั่ง
พร้อมแล้ว พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง จุดเทียน เครื่อง นมัสการ
แด่ เทียน ที่โต๊ะ พระนิรันตราย ที่ พระแท่น มณฑล แด่ที่โต๊ะ พระสยาม
เทวาธิราช สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ ถวาย คัดทรงคัดแล้ว พระสงฆ์
เจริญ พระพุทธมนต์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง จุดเทียน คัด
พระ กรอบ พระกริ่ง ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส เพื่อ ทรงทำพระปริต แล้ว ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ทรง
ตรอม มงคล พระราชทาน หม่อมเจ้าที่ยังเยาว์ เมื่อ พระสงฆ์เจริญ พระ
พุทธมนต์จบ ทรง ปลูกตมผ้าขาว พับเป็น อาสน์ สำหรับ พระพิฆเนศวร
ยืน ประกาศ เทวดา แล้วประทับพระราชบัลลังก์ทางเจ้านาย พระพิฆเนศวร
ประกาศ เทวดาจบแล้ว ทรง ประเคน ผ้าขาว พับที่ ถาดนั้นแก่พระพิฆเนศวร
แล้ว ทรง ปลูกตมผ้าขาว พับ ทรง จุดเทียน ทอง เครื่อง กระบะมุก ที่ ตั้ง อยู่
บน หน้าเตียง พระสดุด พระครูคู่สดุด ๔ รูป วัด พระเชตุพน ๒ วัด
บวรนิเวศ ๒ สวด พระ ชรรวมจัก กับปลวดีนัฐร์ จบแล้ว ทรง ปลูกตมผ้า
ขาว พับ แด่ ทรง จุดเทียน เหมือน จบ ก่อน พระครูคู่สดุด วัดมหาธาตุ ๒
วัดอรุณราชวราราม ๒ รวม ๔ รูป สวด พระมหาสมณัฐร์ จบแล้ว
ทรง จุด เทียนทอง แด่ เทียน เครื่อง กระบะมุก พระพิฆเนศวร วัด มหาธาตุ
สวด พระอาฏานาติยสูตรภาณยักษ์ เป็น จบที่ ๑ ประทับ มี พระราชดำรัส

เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐

แก่พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลลอองธุลีพระบาท แล้วโปรดเกล้า ฯ
• พระราชทาน พระมหาสังข์ แด่ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เจ้าฟ้ากรมหลวง
พิศณุโลกประชานารถ ได้ตั้งไป ทรง ทัง หน้าพระมหาสังข์ แด่ ทรง เจริญ
บิณฑบาต มหาไชย มหาจักร มหาปราบยุค เมื่อ สวด ถึง ระยะเวลา
ถึง บิณฑบาต เจ้าพนักงานได้ บิณฑบาต มหาไชย มหาจักร มหาปราบยุค
แต่บิณฑบาต น้อยต่าง ๆ ตาม ระยะเวลา สำหรับ บิณฑบาต ระยะเวลา ๔ ทุ่ม
เศษ พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งใน พระสูตร ขึ้น ประทับ แล้ว
แล้ว ได้ตั้ง ออก ประทับ พระราชบัลลังก์ อย่าง เดิม แล้ว พระพิฆเนศวร
วัดระฆังโฆสิตาราม สวด พระอาถรรพณ์ สวดภาณพระ เป็น จบที่ ๒ ทรง
พระกรุณาโปรด พระราชทาน รางวัล บัณฑิตแก่ พระพิฆเนศวร วัดระฆัง
โฆสิตาราม รูป ละ ๔ บาท พระพิฆเนศวร วัดบวรนิเวศวิหาร สวดภาณยักษ์
จบที่ ๓ พระพิฆเนศวร วัดสุทัศน์เทพวราราม สวด ภาณพระ จบที่ ๔
ทรง พระกรุณาโปรด พระราชทาน รางวัล บัณฑิตแก่ พระพิฆเนศวร วัด
บวรนิเวศวิหาร แด่ วัดสุทัศน์เทพวราราม รูป ละ ๘ บาท พระพิฆเนศวร
วัดราชสิทธิาราม สวด ภาณยักษ์ เป็น จบที่ ๕ เวลา ๗ ทุ่มเศษ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งขึ้น พระพิฆเนศวร ก็ได้ สวด ภาณยักษ์
ภาณพระ สดับ กันไป เมื่อถึง ระยะเวลา ถึง บิณฑบาต เจ้าพนักงานได้ บิณฑบาต
ไป เป็น ระยะเวลา ๆ ทุก จบ ตลอด รุ่ง

วันที่ ๑๗ มีนาคม เวลาเช้าโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานเลี้ยงพระ

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๑๓๐ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๒๘ หน้า ๒๗๕๙

สมเด็จพระราชาคณะที่ เจริญพระพุทธรมณต์ตั้งแต่วันนี้ ที่นั่งปรกอยู่จนเช้า
คือ พระธรรมวิহারีเถร ๑ กับ พระพิธีกรรมที่ สวด พระอาฏานาติยสูตร
ตอนใกล้สว่าง แด่ สวด ภาณวาร ตอนเช้า ๘ รูป รวม ๙ รูป พระสงฆ์
รับ พระราชทาน ฉันทได้ สวด คาถาคัมภีร์ไทย พระธรรมวิহারีเถร
คัมภีร์ไทยแล้ว พระสงฆ์ ถวาย ยถาอนุโมทนา ถวาย อติเรก แล้ว
เจ้าพนักงานได้ นิมนต์ พระราชาคณะ ประทับ พระพุทธรมณต์ ไปรยทราย ทั้ง
พระราชมณเฑียร สदान แล้วเจ้าพนักงาน ตั้ง บายศรี แก้ว ทอง เงิน
เจียน เทียน ส้มโกลข พระบรมธาตุ แด่ พระไชยวัฒน์ ประจำรัชกาล ตาม
ประเพณี

เวลาค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
พระราชทาน หลั่งน้ำมหาสังข์ แด่ ทรง เจริญพระราชทาน พระบรมวงษานุวงษ์
ใน พระที่นั่งจักรกรี มหาปราสาท มุขกระดาน ในวันออกแล้วเป็น เสร็จการ ฯ

พระราชพิธีศรีสังฆานการ

ถือน้ำ พระพิพัฒน์สังคายนา

วันที่ ๒๙ มีนาคม วันโกสินทรศก ๑๓๐ เป็นวันตั้ง การ พระราช
พิธีเจริญ พระพุทธรมณต์ ใน พระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เจ้า
พนักงานได้จัดการไว้ตามเคย